

TIẾP CẬN DU LỊCH VĂN HÓA QUẢNG NINH TỪ GÓC ĐỘ VIỆT NAM HỌC

Phạm Minh Thắng

NCS - Viện Việt Nam học và khoa học phát triển

Tóm tắt: Quảng Ninh là tỉnh có tiềm năng lớn về du lịch văn hóa với hệ thống di sản văn hóa vật thể và phi vật thể phong phú, đa dạng. Trong hơn một thập kỷ qua, tỉnh đã chủ trương gắn kết bảo tồn văn hóa với phát triển du lịch nhằm hình thành các ngành công nghiệp văn hóa, coi du lịch văn hóa là một trong những trụ cột quan trọng của ngành du lịch địa phương. Bài viết phân tích tiềm năng và thực trạng phát triển du lịch văn hóa Quảng Ninh trong bối cảnh đó. Trên cơ sở vận dụng cách tiếp cận liên ngành của Việt Nam học, bài viết làm rõ vai trò của nghiên cứu văn hóa - lịch sử - xã hội trong việc nhận diện, bảo tồn và phát huy các giá trị di sản, đồng thời đề xuất một số định hướng phát triển du lịch văn hóa Quảng Ninh theo hướng bền vững, phù hợp với xu thế hội nhập.

Từ khóa: du lịch văn hóa; Quảng Ninh; Việt Nam học; di sản văn hóa; phát triển bền vững.

VIETNAM STUDIES APPROACH TO CULTURAL TOURISM DEVELOPMENT IN QUANG NINH PROVINCE

Abstract: Quang Ninh province has great potential for cultural tourism with a rich and diverse system of tangible and intangible cultural heritage. Over the past decade, the province has advocated linking cultural preservation with tourism development to form cultural industries, considering cultural tourism as one of the important pillars of the local tourism sector. This article analyzes the potential and current state of cultural tourism development in Quang Ninh within this context. Based on the interdisciplinary approach of Vietnamese Studies, this article clarifies the role of cultural, historical, and social research in identifying, preserving, and promoting heritage values, while also proposing some directions for the sustainable development of cultural tourism in Quang Ninh, in line with the trend of integration.

Keywords: cultural tourism; Quang Ninh; Vietnamese Studies; cultural heritage; sustainable development.

Nhận bài: 16/11/2025

Phản biện: 16/12/2025

Duyệt đăng: 20/12/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Du lịch văn hóa đang trở thành một xu hướng quan trọng trong phát triển du lịch ở nhiều quốc gia, trong đó có Việt Nam. Khác với các loại hình du lịch dựa chủ yếu vào tài nguyên thiên nhiên, du lịch văn hóa lấy các giá trị văn hóa vật thể và phi vật thể làm nền tảng, góp phần bảo tồn di sản, phát huy bản sắc và tạo sinh kế cho cộng đồng địa phương. Theo Luật Du lịch Việt Nam năm 2017, du lịch văn hóa là hình thức du lịch dựa vào bản sắc văn hóa dân tộc, có sự tham gia của cộng đồng nhằm bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa truyền thống.

Quảng Ninh là địa phương tiêu biểu về tiềm năng phát triển du lịch văn hóa. Bên cạnh Di sản thiên nhiên thế giới Vịnh Hạ Long, tỉnh còn sở hữu hệ thống di tích lịch sử - văn hóa phong phú, nhiều lễ hội truyền thống, sự đa dạng dân tộc và không gian văn hóa đặc thù của vùng mỏ. Tuy nhiên, trong một thời gian dài, các giá trị văn hóa chưa được khai thác tương xứng trong phát triển du lịch. Từ đầu những năm 2010, Quảng Ninh đã có sự điều chỉnh chiến lược, coi văn hóa là nền tảng cho phát triển du lịch bền vững và từng bước đưa du lịch văn hóa trở thành một trụ cột quan trọng của ngành du lịch địa phương.

Trong bối cảnh đó, việc nghiên cứu và phát triển du lịch văn hóa Quảng Ninh cần một cách tiếp cận toàn diện, gắn kết giữa lý luận và thực tiễn. Việt Nam học - với tư cách là ngành khoa

học liên ngành nghiên cứu về đất nước và con người Việt Nam - cung cấp khung tiếp cận phù hợp để nhận diện và phát huy các giá trị văn hóa địa phương trong phát triển du lịch.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Cơ sở lý luận và phương pháp tiếp cận

2.1.1. Du lịch văn hóa

Du lịch văn hóa là loại hình du lịch trong đó động cơ chủ yếu của du khách là tìm hiểu và trải nghiệm các giá trị văn hóa của điểm đến. Các yếu tố văn hóa như di tích lịch sử, lễ hội, nghệ thuật dân gian, phong tục tập quán và lối sống cộng đồng được khai thác để tạo nên sản phẩm du lịch đặc thù. Điểm cốt lõi của du lịch văn hóa là sự kết hợp hài hòa giữa khai thác kinh tế và bảo tồn, phát huy giá trị văn hóa bản địa, với sự tham gia tích cực của cộng đồng địa phương.

2.1.2. Tiếp cận Việt Nam học trong nghiên cứu du lịch

Việt Nam học là ngành khoa học liên ngành nghiên cứu tổng thể về Việt Nam trên các phương diện lịch sử, văn hóa, xã hội và con người. Trong nghiên cứu và phát triển du lịch, tiếp cận Việt Nam học cho phép đặt tài nguyên du lịch trong bối cảnh văn hóa - lịch sử - xã hội rộng lớn, qua đó nhận diện sâu sắc giá trị cốt lõi của điểm đến và định hướng phát triển các sản phẩm du lịch mang bản sắc riêng, có chiều sâu và tính bền vững.

2.2. Tiềm năng du lịch văn hóa Quảng Ninh

Quảng Ninh sở hữu nguồn tài nguyên du lịch văn hóa phong phú, bao gồm cả di sản văn hóa vật thể và phi vật thể. Hệ thống di tích lịch sử - văn hóa phân bố rộng khắp tỉnh, tiêu biểu là khu di tích danh thắng Yên Tử, khu di tích lịch sử Bạch Đằng, đền Cửa Ông, đình Trà Cổ cùng nhiều đình, đền, chùa khác. Bên cạnh đó, đời sống văn hóa phi vật thể của các cộng đồng dân tộc với các lễ hội truyền thống, dân ca, dân vũ, làng nghề và ẩm thực đặc trưng tạo nên nguồn tài nguyên nhân văn đặc sắc cho phát triển du lịch.

Sự đa dạng về không gian văn hóa từ miền núi, trung du đến ven biển và hải đảo cho phép Quảng Ninh phát triển nhiều loại hình du lịch văn hóa như du lịch tâm linh, du lịch lịch sử, du lịch cộng đồng và du lịch trải nghiệm văn hóa biển đảo. Đây là nền tảng quan trọng để tỉnh đa dạng hóa sản phẩm du lịch và hướng tới phát triển bền vững.

2.3. Thực trạng phát triển du lịch văn hóa Quảng Ninh

Trong hơn một thập kỷ trở lại đây, du lịch văn hóa Quảng Ninh đã có những chuyển biến đáng kể cả về định hướng phát triển và kết quả thực tiễn. Du lịch văn hóa từng bước được xác định là một bộ phận quan trọng trong cơ cấu sản phẩm du lịch của tỉnh, góp phần đa dạng hóa loại hình du lịch và giảm tính mùa vụ.

Sau đại dịch Covid-19, ngành du lịch Quảng Ninh phục hồi nhanh và đạt mức tăng trưởng ấn tượng. Năm 2023, toàn tỉnh đón khoảng 15,5 triệu lượt khách, trong đó gần 2 triệu lượt khách quốc tế, với tổng doanh thu du lịch đạt khoảng 33,48 nghìn tỷ đồng. Năm 2024, lượng khách du lịch đạt khoảng 19 triệu lượt, trong đó hơn 3,5 triệu lượt khách quốc tế, với tổng thu từ du lịch ước đạt khoảng 46,46 nghìn tỷ đồng. Sự gia tăng này gắn liền với việc mở rộng các sản phẩm du lịch văn hóa - tâm linh và du lịch cộng đồng, bên cạnh du lịch biển đảo truyền thống.

Bên cạnh những kết quả tích cực, du lịch văn hóa Quảng Ninh vẫn còn một số hạn chế như sản phẩm chưa thực sự có chiều sâu, nguy cơ thương mại hóa di sản, thiếu nguồn nhân lực am hiểu văn hóa và sự tham gia của cộng đồng ở một số nơi còn mang tính hình thức. Những vấn đề này đặt ra yêu cầu cần có cách tiếp cận khoa học và bền vững hơn trong phát triển du lịch văn hóa.

2.4. Tiếp cận du lịch văn hóa Quảng Ninh từ góc độ Việt Nam học

Tiếp cận từ Việt Nam học cho phép nhận diện và khai thác sâu sắc các giá trị văn hóa đặc thù của Quảng Ninh trong phát triển du lịch. Cách tiếp cận này giúp chuyển từ việc khai thác di sản ở mức độ tham quan sang diễn giải chiều sâu văn hóa - lịch sử của điểm đến, qua đó nâng cao giá trị trải nghiệm cho du khách.

Bên cạnh đó, Việt Nam học nhấn mạnh vai trò của cộng đồng địa phương với tư cách là chủ thể văn hóa, qua đó đảm bảo sự hài hòa giữa bảo tồn di sản và lợi ích kinh tế trong phát triển du lịch. Tính liên ngành của Việt Nam học cũng tạo điều kiện cho việc phát triển các sản phẩm du lịch văn hóa tổng hợp, kết hợp giữa di sản, cảnh quan và đời sống cộng đồng, phù hợp với xu hướng du lịch trải nghiệm hiện đại.

2.5. Định hướng và giải pháp phát triển du lịch văn hóa Quảng Ninh

Để phát triển du lịch văn hóa Quảng Ninh theo hướng bền vững, cần chú trọng hoàn thiện cơ sở khoa học cho phát triển du lịch văn hóa thông qua nghiên cứu, tư liệu hóa và số hóa di sản. Song song với đó, cần nâng cao chất lượng nguồn nhân lực du lịch gắn với tri thức văn hóa địa phương, đặc biệt là đội ngũ hướng dẫn viên và người làm du lịch cộng đồng.

Việc phát triển sản phẩm du lịch văn hóa cần chuyển trọng tâm từ mở rộng số lượng sang nâng cao chất lượng và tính đặc thù, tránh trùng lặp mô hình giữa các địa phương. Công tác quảng bá cần nhấn mạnh chiều sâu văn hóa và bản sắc riêng của Quảng Ninh, đồng thời tăng cường liên kết vùng và hợp tác quốc tế nhằm mở rộng không gian phát triển và nâng cao sức cạnh tranh của du lịch văn hóa.

III. KẾT LUẬN

Du lịch văn hóa là hướng đi phù hợp và giàu tiềm năng đối với Quảng Ninh trong bối cảnh phát triển bền vững. Thực tiễn cho thấy, khi văn hóa được đặt đúng vị trí trong chiến lược phát triển, du lịch Quảng Ninh đã có những chuyển biến tích cực. Tiếp cận từ Việt Nam học cung cấp khung lý luận và phương pháp toàn diện, góp phần hài hòa mối quan hệ giữa bảo tồn và phát triển, giữa nghiên cứu khoa học và thực tiễn du lịch. Đây là cơ sở quan trọng để Quảng Ninh tiếp tục phát huy giá trị văn hóa và khẳng định vị thế là điểm đến du lịch văn hóa tiêu biểu của Việt Nam.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Viện Việt Nam học và Khoa học phát triển - ĐHQGHN (2011), *Việt Nam học - Một số vấn đề lý luận và thực tiễn*, Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội.
Quốc hội (2017), *Luật Du lịch Việt Nam*, số 09/2017/QH14.
Tỉnh ủy - UBND tỉnh Quảng Ninh (2003-2015), *Địa chí Quảng Ninh (nhiều tập)*, Nxb Quảng Ninh.
UBND tỉnh Quảng Ninh (2020), *Quy hoạch tổng thể phát triển du lịch tỉnh Quảng Ninh đến năm 2030, tầm nhìn 2045*.